

'Thuis in de Stad'-prijs 2014 Inschrijvingsformulier

Digitaal opsturen naar info@thuisindestad.be

U krijgt een ontvangstmelding.

Waarvoor dient dit formulier?

Met dit formulier dingt u mee naar de 'Thuis in de Stad'-prijs 2014, U kunt per stad één, twee of drie projecten indienen. Gebruik voor ieder ingediend stadsproject een nieuw formulier.

Aan wie bezorgt u dit formulier?

Verstuur dit formulier ten laatste op 10 september 2014 om 17.00 uur online naar info@thuisindestad.be

Waar vindt u meer informatie?

U vindt meer informatie op onze website thuisindestad.be.

Gegevens van de stad die het project indient

1 Vul hieronder de naam in van de stad die het project indient en het bankrekeningnummer

Vlaamse Gemeenschapscommissie – Brussels Hoofdstedelijk Gewest

091-0015599-11

Gegevens van de contactpersoon van het project

2 Vul hieronder de gegevens in van de contactpersoon van het project.

voornaam en achternaam City Mine(d) vzw: Sofie Van Bruystegem || VGC: Pieter Van Camp

functie City Mine(d) vzw: Dagelijks bestuurder || VGC: Deskundige-coördinator cel Stedelijk Beleid

straat en nummer City Mine(d) vzw: Zaterdagplein 13 || VGC: E. Jacquainlaan 135

postnummer en gemeente City Mine(d) vzw: 1000 Brussel || VGC: 1000 Brussel

telefoon City Mine(d) vzw: 02 779 59 00 of 0485 188 331 || VGC: 02 563 03 14 of 0499 86 82 37

faxnummer /

e-mailadres City Mine(d) vzw: sofie@citymined.org || VGC: pieter.vancamp@vgc.be

Gegevens van het project

3 Vul hieronder de gegevens in van het project.

naam **EGGEVOORT FRICHE – CITY MINE(D) / PUM collectief**

startdatum dag

2	1
---	---

 maand

1	1
---	---

 jaar

2	0	1	0
---	---	---	---

 Eerste "MAP-it Europawijk" naar aanleiding waarvan het braakliggend terrein is ontdekt

einddatum dag

3	1
---	---

 maand

1	2
---	---

 jaar

2	0	1	5
---	---	---	---

 Vooropgestelde datum einde tijdelijk gebruik Eggevoort-terrein

naam van de partners	Amikaro-L'autreLieu, Atelier de Recherche et d'Action Urbaine (ARAU), Atelier Mille, Beliris, Bibliothèque Hergé, Brede School Elsene, Brede School Etterbeek, Brulabo - paracommunaal laboratorium, Brussels Gewest-Agentschap Territoriale Ontwikkeling, Brussels Gewest-Innoviris-Onderzoek en Ontwikkeling, Brussels Gewest-Leefmilieu Brussel, Europe-Brussels Liaison Office(BLBE), Brusselse Raad voor het Leefmilieu (Bral), Buurtcomité AQL/Vereniging Leopoldswijk, Buurtcomité GAQ, Buurthuis Chambéry, CC Le Senghor, Centre Paul Duvigneaud, Chercheurs d'Histoires du Maelbeek, Début des Haricots, Europa Nostra Belgium, Europees Parlement-directoraat immobiliën en logistiek, Europees Parlement-directoraat cultuur & educatie, Europees Parlement-representatie fractieleiders, Experimentarium VUB/ULB, Federale Overheid-grondregie, GC Elzenhof, GC de Maalbeek, Goodplanet, Habitat & Rénovation, Ingenieurs Zonder Grenzen, Inter-Environnement Bruxelles (IEB), Jardin Collectif Rue Gray, Koninklijke Vlaamse Schouwburg (KVS), La Cambre Architecture – LOUISE, Le Maitre Mot, Maelbeek Mon Amour, Museum voor Natuurwetenschappen (KBIN), Nadine - artistiek laboratorium, OKNO - artist run organisation, onafhankelijke kunstenaars (Anne Mortiaux, Ognev Vlaminck, Gaëlle Caplet, Anne Alyse, Marco Schmitt, Piezaterre, DIY-day, Daniele Sambo, Thomas Laureyssens, ...), Samarkande AME jongerencentrum, Sint-Lucas Architectuur, Speelpleinwerkingen, Stad Brussel-kabinet Groene ruimten, Stad Brussel-kabinet grondregie, Stad Brussel-kabinet participatie & Nederlandstalige aangelegenheden, Staten Generaal van het Water in Brussel (EGEB), Transitiegroepen Elsene en Etterbeek, ...
naam van de coördinator	Sofie Van Bruystegem, City Mine(d) vzw
budget	105.000 EUR/jaar (VGC subsidie voor de vzw City Mine(d) waarvan ca. 50.000 EUR voor dit project).

4 Geef hieronder een korte beschrijving van het project.

Het project moet al gerealiseerd zijn of moet zo ver gevorderd zijn dat het op zijn waarde en effectiviteit beoordeeld kan worden. Het mag op 10 september 2014 niet meer dan twee jaar geleden gerealiseerd zijn.

Eggevoort Friche* is de naam van een publieke groene ruimte in Brussel én van een project dat de leefbaarheid van de starre, betonnen Europawijk vol kantoren en hermetische vergaderzalen wil verhogen. Op het braakliggend terrein, een oase in "betonstad" Europawijk, zetten betrokkenen zelf initiatieven op, dragen ze bij aan of kunnen ze genieten van initiatieven van anderen. In een buurt die al drie decennia geplaagd wordt door overstromingen, vormde "water in de stad" een logisch thema. De samenwerkingen en experimenten die op de Friche in het klein worden uitgetoet, zijn ook van belang voor het Leopoldspark, de Europawijk of de hele Stad.

Ontstaan

In de winter van 2010-2011 en op initiatief van City Mine(d) legden bewoners, ambtenaren, socio-culturele organisaties, kunstenaars, wetenschappers en jongeren uit de buurt ideeën samen voor kleine ingrepen en micro-projecten. Ze deden dit via MAP-it, een cartografie-methode die toelaat om krachtvelden te analyseren en interesses van deelnemers in kaart te brengen. Zo vonden ze een verlaten terrein, pal in de Europawijk, in het dal van het Leopoldspark en bovenop de oude rivierbedding van de Maalbeek, en namen dit in gebruik als uitvalsbasis. Onder de gemeenschappelijke naam "PUM" (Project, Participatie | Urgent, Urbain | Maalbeek) gingen ze er in april 2011 als een netwerk aan de slag, het terrein kreeg de naam Friche Eggevoort.

Werking

Sindsdien initiëren de leden van deze los-vaste groep allerlei projecten (gaande van het aanleggen van verticale tuintjes met kunstenaars en buurtbewoners, het graven van een vijver, tot het opzetten van een dialoogtraject rond de heraanleg van het Leopoldspark met Stad, Gewest en Europees Parlement) en leggen ze hun ervaringen samen. De dynamiek die daaruit ontstaat vormt een voedingsbodem voor steeds nieuwe individuen, organisaties of andere groepen die zich aansluiten om eigen ideeën uit te testen, aanhang te vinden, bij te dragen of bij te leren.

De initiatieven van de afgelopen vier jaar hebben mensen vertrouwd gemaakt met het braakliggend terrein, zorgen ervoor dat het terrein gebruikt kan worden als plaats voor co-creatie, en geven aanleiding om een plaats te verwerven in het debat rond de ontwikkeling van de buurt.

De bottom-up aanpak, de creatieve werkwijze rond water en publieke ruimte, het hybride en vooral positieve en gemeenschapsvormende karakter van het project, verhogen de betrokkenheid bij de stedelijke leefomgeving op een unieke manier.

* *friche* is Frans voor braakland – *Eggevoort* is de naam van het laatmiddeleeuwse kasteleinsdomein waarvan het terrein en het huidige Leopoldspark deel uitmaakten

5. Beschrijf de rol van de stad (VGC) in de realisatie van het ingediende project?

De VGC ondersteunt City Mine(d) vzw op structurele wijze in haar rol als katalysator van tijdelijke bottom-up initiatieven in de publieke ruimte.

Met een jaarlijkse financiële bijdrage verzekert de VGC een minimale basiswerking van de vzw en laat zo cofinanciering toe met lokaal-stedelijke, gewestelijke, federale en Europese overheidsinstanties.

Door de steun niet onmiddellijk te verbinden aan een werking op een vooraf bepaalde locatie in de stad, ligt de nadruk op gemeenschapsvorming en sociale netwerken die kunnen blijven bestaan na afloop of bij herlocalisatie van de projecten.

6. Kruis hieronder de twee hoofdaspecten aan waarop het project betrekking heeft.

- de huisvesting in de stad
 - de stedelijke ruimte
 - de mobiliteit in de stad
 - het leefmilieu in de stad
 - de plaatselijke economie
 - de sociale cohesie in de stad
 - de cultuurbeleving in de stad
 - het democratisch besturen van de stad
 - andere, namelijk: _____
-

7. Geef kort de karakteristieken weer, indien het project zich uitdrukkelijk richt tot een bepaalde buurt of doelgroep.

Het Friche Eggevoort project speelt zich niet toevallig af in de Europese wijk van het Brussels Gewest. Deze buurt wordt bij uitstek gekenmerkt door stedelijke diversiteit en bestuurlijke complexiteit.

- Op de Eggevoort Friche zijn op een oppervlakte van amper 10 are drie aangrenzende gemeentes bevoegd, maar ook het Brussels Gewest, de Federale overheid en de Europese Instellingen;
 - Het is een plek die zichtbaar genoeg is maar toch in de luwte ligt van het grote stedenbouwkundige geweld in de wijk;
 - én het is een plek die een aantal wensen van buurtbewoners kan vervullen: een groene ruimte voor ontspanning, maar niet zo strak gedefinieerd als het naburige Leopoldspark; kalm maar toch op het kruispunt tussen kantoorbuurt en bewoning, onbedreig(en)d maar toch ook politiek niet
-

onschuldig.

Dat maakt het een ideale plaats om, vertrekkend vanuit de diversiteit van de stad op haar best, stedelijke thema's te exploreren en nieuwe coalities te laten ontstaan.

Europawijk ~ initiatief van onderuit

- De stedelijke ruimte is er zeer versnipperd (functies, bevoegdheden) → daardoor ontstaat er een groot aantal "tussenruimtes", plekken die van iedereen en van niemand zijn → deze bieden een grote mogelijkheid tot toe-eigening en autonoom initiatief.
- De versnippering brengt een hoge graad van diversiteit in gebruikers en bewoners met zich mee (oude Brusselaars, verschillende generaties "afkomstig uit migratie", nieuwere "expats", pendelaars, lobbyisten, activisten, ...) → dit biedt een grotere kans op het ontstaan van initiatieven waarin verschillende visies, meningen en gewoontes met elkaar geconfronteerd worden

Bespelen van verschillende schalen

Zoals velen het reeds beschreven, is de EU-wijk een bestuurlijk en stedenbouwkundig labo van Brussel en België; alle schalen van besluitvorming komen er aan bod, lokale schepenen zowel als de Euro-commissarissen spreken er zich over uit

- Het is niet voor niets dat in deze context groepen van onderuit (bijvoorbeeld buurtcomité AQL/Vereniging Leopoldswijk) er in geslaagd zijn om als bewoners meer expertise te ontwikkelen dan de 'experts'.
- Ook City Mine(d) is in haar 16-jarig bestaan zelf al meermaals in de Europawijk terecht gekomen omdat de diverse stad er, op een kleine perimeter, in alle volheid als oefenterrein bespeeld kan worden

→ in één enkel project kunnen zéér veel schalen in één beweging betrokken zijn

Dit alles maakt dat initiatieven in deze buurt kunnen werken als vliegwiel/katalysator.

Enkele voorbeelden:

- Bij de lokale watertuin raakt ook het naburige Museum voor Natuurwetenschappen betrokken, waardoor de Stad en het Gewest meteen ook interesse tonen.
- Verschillende bewoners en verenigingen formuleren onder de gemeenschappelijke naam PUM toekomstperspectieven voor het Leopoldspark dat wacht op heraanleg → omdat ook het Europees parlement daarbij betrokken is, worden zij gesprekspartner aan dezelfde onderhandelingstafel en kunnen ze samen het Gewest overtuigen van het belang van Water in het landschap van het park.

8 Wat zijn de beoogde effecten van het project?

1. Zuurstof geven aan de buurt, de leefbaarheid verhogen

De Europawijk is doorgaans een blinde vlek op de mentale kaart van de Brusselaars. Het is het "Brussel" van supranationale instellingen waar journaals naar verwijzen, de betonnen kantoorbuurt vol parkings, hotels en lunchbars waar ze nooit hoeven te zijn. Toch is het de plaats waar grote invloed wordt uitgeoefend op het leven van alle Europeanen en waar ondanks alles nog velen wonen en dagelijks toeven. Met Friche Eggevoort beogen City Mine(d) en het PUM collectief om in deze buurt een 'oase' te creëren in de buurt en sociale netwerken die de stedelijke diversiteit omarmen.

2. Stedelingen betrekken bij hun leefomgeving

- Door het opbouwen en delen van lokale kennis.

De in gebruik genomen ruimte staat niet los van haar stedelijke omgeving. Wie zijn de officiële betrokkenen (eigenaar/bevoegdheden), burens, actuele en potentiële gebruikers? Welke rol speelt de ruimte in stedenbouwkundige context? Wat is de impact van de morfologie, ondergrond, oriëntatie? Enz.

Door de sociale, institutionele en ruimtelijke context samen in kaart te brengen en de lokale kennis te delen

aan de hand van concrete projecten, wordt gebouwd aan een gedeelde ervaring, een groter begrip en meer affiniteit bij de leefomgeving, die stimulerend werkt.

- Door het gebruik en de identiteit van ruimte niet vast te leggen of strak te omlijnen (hybride).

Mensen kunnen zich betrokken voelen om verschillende redenen, naargelang verschillende aangesneden thema's. Door open processen van co-creatie te hanteren en manieren om tot gemeenschappelijk beheer te komen en besluitvorming uit te proberen, kunnen verschillende stedelingen een gevoel krijgen van eigenaarschap en erkenning voor hun engagement.

3. Samenwerkingen aangaan rond leefmilieu en water in de stad

De groene ruimte van het Eggevoort terrein en de ligging ervan in het dal van de Maalbeekvallei, op het domein van een middeleeuwse viskwekerij en in een buurt die decennialang geplaagd werd door overstromingen, laat bij uitstek toe om te werken en te leren over biodiversiteit in de stad, en vooral water in het stedelijk landschap.

4. Het creëren van een publieke, gedeelde ruimte die open staat voor initiatief

- publiek: ruimte waar verschillende mensen of groepen potentieel in zien en gebruik van kunnen maken, waar ze aan de hand van activiteiten of debat hun mening kunnen laten horen of zich kunnen ontplooien
- gedeeld: ruimte die beheerd wordt door haar gebruikers, op een niet-hiërarchische en niet-exclusieve manier.
- open voor initiatief: een lege ruimte in de stad nodigt uit tot initiatief, het zichtbaar maken van zulke ruimte stimuleert dit en in een aaneenschakeling van actie en reactie leidt de ene activiteit tot een andere.

9 In welke mate zijn de beoogde effecten van het project gerealiseerd?

1. Zuurstof geven aan de buurt, de leefbaarheid verhogen

De Europawijk heeft de hoogste concentratie aan bureau- en vergaderruimtes in het Brussels Gewest. Toch is er net in die buurt een groot gebrek aan ruimte waar op een informele/niet-commerciële manier verzameld, vergaderd of gecreëerd kan worden.

Sinds het braakliggend terrein is opengesteld en in gebruik is genomen als Eggevoort Friche, komen mensen die in de omgeving werken of wonen er picknicken en genieten van de schaduw, van de steeds uitbundigere plantengroei, van de artistieke installaties die er worden gecreëerd of van de aangelegde vijver in de watertuin...

De afgelopen vier jaar hebben zich zeer vele activiteiten, debatten, artistieke creaties, bouw- en andere experimenten afgespeeld op de Eggevoort Friche, op initiatief van leden van het PUM collectief, maar evengoed op vraag van organisaties of burgers op zoek naar ruimte in de stad.

- Lokale organisaties konden terecht op de Friche
 - lentefeest netwerk stadsmoestuinen (2014),
 - Buitenspeeldag met de scholen uit de buurt door Brede School (2014),
 - in de aanloop naar de Zinneke Parade ontmoetten de zinnekes uit Etterbeek en Elsene er elkaar (2012),
- Verschillende culturele festivals gebruikten de plek als platform voor ontmoeting.
 - Friche Eggevoort werd drie weken lang het festivalcentrum van het stadfestival van de KVS "TokTocKnock" in de Europawijk (2013)
 - de Friche werd gepromoot als 'toeristische trekpleister' in het "Festival Matonge-Europa" van het Verbindingsbureau Europa-Brussel (2013)...

De open netwerkstructuur van het PUM collectief, dat actief is op en rond de ruimte, laat toe dat men zich in een los-vaste constellatie kan aansluiten naargelang interesse, competentie of affiniteit, zonder expliciet lidmaatschap. Het maakt dat mensen wier werelden normaal gezien nooit kruisen, toch met elkaar in contact kunnen komen, en dat het terrein evenveel van iedereen kan zijn:

- lokaal actieve burgergroepen als de “Staten Generaal van het Water in Brussel” of het buurtcomité “Vereniging Leopoldswijk” vinden binnen PUM een klankbord en een toegangsweg naar een publiek waarmee ze voordien niet in contact kwamen.
- Het naburige Museum voor Natuurwetenschappen schakelde het lokaal netwerk rond de Friche in om haar Biodiversiteitsparcours lokaal in te bedden (2012-13).
- Het festival Matonge-Europa vond gelijktijdig plaats met een debat dat werd georganiseerd door een organisatie voor daklozen – beiden kregen hierdoor evenveel gewicht en verschillende “publieken” leerden van elkaar
- het TokTocKnock-project van de KVS viel op gelijkaardige manier samen met de DIY-day, een initiatief van doe-het-zelvers en knutselaars die op een feestelijke manier kennis en knowhow deelden op het terrein.

2. Stedelingen betrekken bij hun leefomgeving

De gestage inplanting van de Europese instellingen in de Leopolds- en Noord-Oostwijk van Brussel, wordt gekenmerkt door *“een absoluut gebrek aan strategie en planning, zowel vanwege de Brusselse en Belgische overheid als van de instellingen zelf”*. (Bral 2014, “Bewonersactie in de Brusselse EU-wijk”).

Het in gebruik nemen van een kleine, tijdelijk leegstaande openbare ruimte, in de luwte van het omringende stedenbouwkundig geweld en de grote economische belangen, was voor velen een belangrijke kans om het voor een keer anders aan te pakken. De Eggevoort Friche, waar ook internationale (politieke) instellingen gewoon burens zijn, is een ideale context om standpunten van boven naar beneden en weer terug te laten doorsijpelen en te leren samenwerken over de grenzen en bevoegdheden heen.

Het gebruik van de MAP-it methode was hierin een belangrijke eerste stap om binnen de ingewikkelde context van de Europawijk op zoek te gaan naar strategieën om de omgeving anders te bekijken, te herdenken en om het resterende lokale weefsel te herdynamiseren (2010-2011). Naast de ingebruikname van het Eggevoort terrein en het ontstaan van het PUM collectief, resulteerde dit ook in een hele reeks projectideeën van bewoners, ambtenaren, socio-culturele organisaties, kunstenaars, wetenschappers en jongeren uit de buurt

Tegen deze achtergrond ontstonden tal van initiatieven die werden genomen door de mensen, verenigingen of instellingen die samenwerkten onder de overkoepelende naam PUM. De initiatieven zorgden voor verrassende samenwerkingen waarvan sommige uitmondten in echte platformen voor co-creatie. Daarop kan worden ingeplugd met allerlei vormen van kennis en ervaring, met helpende handen of met concrete projectvoorstellen van artistieke, ecologische, stedenbouwkundige, wetenschappelijk en sociaal-culturele aard. Dit zorgt ervoor dat steeds andere mensen nieuwe knowhow kunnen binnenbrengen en de collectieve expertise kunnen verrijken en levend houden.

Bij het begin van de activiteiten rond Friche Eggevoort doken vele tegenstrijdige versies op rond eigendom, beheer en vooral heraanlegplannen van het terrein. Om te weten te komen hoe de vork in de steel zat, werden buurtcomités betrokken, maar evenzeer de verschillende Schepenen van verschillende gemeentes die naar elkaar doorverwezen, verscheidene administraties van het Gewest maar ook Beliris en de grondregie van het Europees Parlement. Het samen leggen van deze stedenbouwkundige puzzel en het scheppen van meer helderheid (die ook de verschillende bevoegde overheden ten goede kwam) was een voorwaarde om op een constructieve manier activiteiten te ontwikkelen en inspraak en overleg eventueel mogelijk te maken. Na 6 maanden kwamen de PUMmers er uiteindelijk toe een ophelderend schema te publiceren (zie bijlage <http://bit.ly/1reSiMZ>)

Deze activiteiten en processen hebben geleid tot een dialoog tussen de betrokkenen en dagen hen uit om samen de Eggevoort Friche (en de stad) op een meer inclusieve en solidaire manier vorm te geven. Er ontstaan verschillende talen voor overleg, uitwisseling, besluitvorming die aansluiten bij de verschillende leefwerelden van de deelnemers. Gaandeweg groeien er vertrouwensrelaties, waardoor doeners die niet

deelnemen aan formeel overleg weten dat hun mening doorstroomt naar de vergadertafel, en degenen die verslag uitbrengen over bepaalde besprekingen of er voorbereidingen voor treffen weten dat ze input en feedback kunnen krijgen via de mailinglijst of de gesprekken die plaatsvinden tijdens het timmeren en tuinieren. Op deze manier wordt de Friche al sinds april 2011 goed beheerd en functioneert PUM nog steeds als een vruchtbaar platform.

(zie in bijlage schema dat de vele thema's en spelers toont die elkaar kruisen op de Friche
<http://bit.ly/1qCfibc>)

3. Samenwerkingen aangaan rond leefmilieu en water in de stad

Water staat hoog op de agenda in de Maalbeekvallei in Brussel door overstromingen of een hele resem gecontesteerde bouwwerven. Er bestaat consensus rond de urgentie van het thema, maar er bleek ook nood te zijn aan een plek waar het water op een niet-geproblematiseerde manier aanwezig kan zijn, net zoals het vroeger een belangrijke rol speelde in het leven van de Maalbeekenaars door de aanwezigheid van bronnen, visvijvers, watermolens, looierijen en brouwerijen. Hoe kan water in de stad ook iets positiefs zijn en op welke manier kan het opnieuw een verbindend element vormen?

De oorspronkelijke moestuinambities op de Friche werden redelijk snel omgebogen tot het aanleggen van een watertuin. Deze focus sluit beter aan bij een thema dat erg leeft in de buurt en bij de meest diverse betrokkenen (overheden, onderzoeksinstituten, instituten voor waterbeheer, bewoners...). Er ontstond veel animo om het verdwenen water te verbeelden, het problematische water te doorgronden, van het aanwezige water te leren, ...

Het realiseren van acties en projecten zorgde voor een sneeuwbaaleffect en versterkte de rol van het Eggevoort-terrein als katalysator

Zo mondde het op zoek gaan naar water in de ondergrond van de Friche (PUM-pit) uit in een creatieproces van een zuiveringsinstallatie voor regenwater (ProperWaterPaviljoen), waarin zowel de gepensioneerde bouwvakker van om de hoek, de pas afgestudeerde grafiste, als de water-ingenieur evenveel mee het proces bepaalden

(Het hele proces, met overdraagbare knowhow en tools, staat beschreven in de publicatie: "EauPropre|ProperWater. Naar water graven en regen drinken", City Mine(d) 2013) (zie ook in bijlage)

Doorheen dit traject leidde de ene installatie tot een nieuwe creatie en bleven er steeds zeer verschillende mensen betrokken. Hierdoor werden PUM en de Friche incontournable als het gaat over "Water in de Stad". Daardoor nam bijvoorbeeld Vivaqua contact op om meer te weten te komen over de projecten (2012), kon er met het naburige Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen een conferentie georganiseerd worden waarop alle Brusselse overheden werden uitgenodigd om te spreken over waterbeheer, naar aanleiding van de ervaringen van het PUM collectief (mei 2012), en organiseerde het Brusselse Commons-netwerk er een zomers debat over water als common good met Ricardo Petrella (2013).

Momenteel (2014-15) werkt PUM aan een project waarbij op een speelse manier wordt verbeeld wat het (verbindende) effect kan zijn van regenwater dat niet naar de riolering wordt geleid maar een plaats krijgt in het landschap van de vallei.

Met klei wordt door kinderen en organisaties uit de buurt een watercircuit geboetseerd dat opgevangen regenwater naar de vijver van de friche doet stromen. Een onderdeel van dit watercircuit is een grote terracotta maquette van de Maalbeekvallei.

Deze maquette wordt nu gebruikt als een gigantische 3D-mapping tool om discussies aan te gaan rond de plaats van water in het stedelijk landschap. In het voorjaar van 2015 zal de maquette ingehuldigd worden op de Friche als de sluitsteen van het watercircuit.

Op de maquette wordt alvast verbeeld hoe het regenwater van de platte daken van het Europees Parlement en het Museum voor Natuurwetenschappen een kleine stadsrivier doet stromen van de helling van het Leopoldspark, waardoor de biodiversiteit in het park rijker wordt, het waterbeheer minder kostelijk en de vijver in het park niet meer met kraantjeswater zou moeten worden gevuld.

Met dit Waterspel-maquette project begint PUM voor het eerst structureel op een grotere schaal te werken. De maquette beschrijft een gebied dat groter is dan de Eggevoort Friche, maar weet toch de administratieve en institutionele hindernissen van de stad te nemen. Heel wat burgers en initiatieven vallen tussen de voegen van de verschillende instituten. Het adopteren van de vallei als volgende schaal, vergroot de kans op verbinding, overleg en samenwerking.

4. Het creëren van een publieke, gedeelde ruimte die open staat voor initiatief

De Eggevoort Friche enerzijds en het collectief PUM dat errond werkt anderzijds, zijn er op verschillende manieren in geslaagd gedeelde, toe-eigenbare fysieke en sociale ruimtes te worden waarbij zeer verschillende stedelingen zich betrokken voelen. Cruciaal daarbij bleek het formuleren van gemeenschappelijke streefdoelen voor de gedeelde ruimte: platform voor actie en debat, "water" als verenigend thema, de plek als aanleiding om betrokken te worden in stedelijke ontwikkeling.

Wat elk van de initiatiefnemers deelt met zijn mede-PUMmers - tijdens het graven van de vijver vertelt de buurman een anekdote over de wijk waar de historicus op inpikt met wat hij ontdekte in het archief - wordt teruggekoppeld naar het terrein of het collectief en zorgt voor een "lokale expertise" die rijker is dan de som van de deeltjes.

5. Bijkomend effect

Een bijkomend effect dat is gerealiseerd, is het opschalen van de lokale ervaringen en de erkenning van institutionele spelers voor de "bottom-up" aanpak en knowhow.

In een aantal gevallen is de aanpak rond de Eggevoort Friche kunnen doorstromen van de lokale context van de Friche naar het grootstedelijke niveau van de Vallei. Hieruit kunnen we besluiten dat bepaalde modellen van creëren, dynamiseren en beheren van een gedeelde ruimte hun vruchten afwerpen.

(zie ook vraag 10)

10 Op welke manier werden diverse beleidsdomeinen in het project geïntegreerd?

Niet minder dan 6 overheden van 4 schalen hebben een vorm van bevoegdheid over de Eggevoort Friche: de gemeentes Etterbeek en Elsene raken het terrein dat grotendeels op het grondgebied van de stad Brussel ligt; het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is deels bevoegd over het terrein; als tuin van het Museum voor Natuurwetenschappen doet de Belgische Federale Overheid rechten gelden; en de nabijheid van het Europees Parlement maakt dat er ook met hen rekening gehouden moet worden.

Vier verhalen illustreren hoe PUM en de Eggevoort Friche zijn omgegaan met deze uitzonderlijke situatie en erkenning hebben weten te winnen over de verschillende bestuurslagen en beleidsdomeinen heen.

1. De heraanleg van het Leopoldspark, waarvoor de federaal-regionale samenwerking Beliris bevoegd is, heeft ook impact op de Eggevoort Friche, en wordt dan ook door PUM nauwgezet gevolgd. Te weten komen wat er met het park gaat gebeuren bleek al geen sinecure, de toekomst van de Eggevoort Friche daarin was helemaal vaag. PUMmers volgden hoorzittingen, stelden vragen en organiseerden samen met het Museum voor Natuurwetenschappen, de Staten Generaal van het Water in Brussel en het Brussels Gewest een conferentie waarop ze hun dossier van gemeenschappelijke visie en aanbevelingen voor het Leopoldspark en de Friche presenteerden aan alle bevoegden (mei 2012). Het was de eerste erkenning van het burgerinitiatief als actor in de buurt.
 2. Het collectief PUM werd gevraagd mee te stappen in de Coördinatie van Verenigingen, waarin buurtcomités en middenveld de krachten bundelen. Samen verkregen ze inzage in de plannen die worden beheerd door Beliris, en werd er een dialoog aangeknoopt waarbij tegelijk wordt overlegd met Stad, Gemeentes, Gewest en Beliris. Dit leidde uiteindelijk tot de vraag van Beliris aan PUM om, buiten het officiële participatieproces om, een advies te schrijven voor de plannen rond het Leopoldspark. (maart 2013)
 3. Het nieuw aangetreden schepenkabinet van de Stad Brussel ondervond moeilijkheden om overleg
-

aan te knopen met Beliris. Uiteindelijk vond ze geen betere oplossing dan PUM te contacteren om de meest recente plannen te bekomen. Dat was voor PUM de gedroomde manier om de Stad Brussel aan boord te krijgen. De Friche ligt aan het verre uiteinde van het grondgebied van de stad, en omdat er nauwelijks (stengerechtigde) bewoners zijn, durft het wel eens aan prioriteit te verliezen bij het stadsbestuur.

4. Een gelijkaardige erkenning volgde toen het Europees parlement de uitnodiging aanvaardde van de Coördinatie van Verenigingen om deel te nemen aan het officiële overleg tussen Europese instellingen, lokale overheden en middenveld. De Europese instellingen erkennen hiermee het potentieel van een nieuwe netwerk-organisatie, die een gedragen mening kan geven over de toekomst van de stad. (2013-14)

Naast de relaties met overheden bouwde PUM ook een extensief netwerk van sociaal-culturele actoren uit. Het Museum voor Natuurwetenschappen, de lokale Gemeenschapscentra, Franstalige culturele centra, bewonerscomités, burgerbewegingen en artistieke initiatieven. Daardoor raakt het aan domeinen als wetenschap en innovatie, participatie, levenslang leren, cultuurbeleving, enz.

In de huidige fase overstijgt het werk van het collectief PUM de Eggevoort Friche. Het breidt haar werking uit tot de vallei van de Maalbeek waarin alle beleidsniveaus en bevoegdheden aan bod komen.

Een verkennende cartografie vindt momenteel plaats aan de hand van een maquette in ceramiek, die de vallei in drie dimensies verbeeldt en op zich al aanleiding vormt om verschillende beleidsdomeinen te betrekken en partners te mobiliseren.

11 In welke mate is het project innoverend en draagt het bij tot stedelijkheid?

Het werk op de Eggevoort Friche is in de afgelopen drie jaar uitgegroeid tot een erkende manier om stedelingen te betrekken bij het vorm geven van hun stad en hun stedelijke ruimte. Het werd omwille van zijn sociaal innovatief karakter al bestudeerd door de KULeuven, en gepubliceerd in het Handboek Ruimtelijke Kwaliteit*.

Meer nog dan om de stedelijke ruimte, is het collectief PUM op de Eggevoort Friche bekommerd om de sociale relaties. Het is er van overtuigd dat de diverse stad nood zal hebben aan nieuwe samenwerkingsverbanden en nieuwe overlegmodellen. Geïnspireerd door de tegenstelling gemeenschap - gezelschap (zie korte nota in bijlage) probeert het collectief PUM de gemeenschappen die de stad uitmaken te overstijgen, en mensen samen te brengen op basis van hun interesses, competenties en gedeelde ambities. Het project is meer geïnteresseerd in waar de betrokkenen naartoe willen, dan waar ze vandaan komen.

Het werk bouwt ook voort op wat City Mine(d) publiceerde in het boek *Mensen Maken de Stad*** . Namelijk dat armoede en uitsluiting in achtergestelde stedelijke gebieden, versterkt, zo niet veroorzaakt worden door de afwezigheid van de sociale infrastructuur die mensen met elkaar verbindt. Deze infrastructuur, die City Mine(d) *soft structures* noemt, laat zowel het delen van beschikbare middelen toe (de organisatie van solidariteit) als de uitwisseling van goederen, diensten en vaardigheden (economische ontwikkeling). Bij afwezigheid van deze sociale relaties dreigen uitwisselen en delen plaats te vinden op basis van relaties die gevoelig zijn voor uitbuiting.

* Handboek ruimtelijke kwaliteit. het Spindus-project: praktische methoden voor de beoordeling, implementatie, en evaluatie van ruimtelijke kwaliteit. Segers, R., Van den Broeck, P., Khan, A. Z., Moulaert, F., Schreurs, J., De Meulder, B., Miciukiewicz, K., Vigar, G. and Madanipour, A., (eds.) 2013. Brussel: ASP.

**Mensen Maken de Stad. Bouwstenen voor een sociaalecologische toekomst. Dirk Holemans (red.) Berchem: EPO.

12 Beschrijf waarom en op welke wijze dit project inspirerend kan zijn voor andere projecten?

Sociale relaties en stedelijke ontwikkeling van onder uit

Bij Friche Eggevoort is er expliciet gekozen om projecten op te zetten die de betrokkenheid van stedelingen bij hun leefomgeving verhoogt. Doorheen verschillende open projecten, waaraan iedereen volgens eigen interesse en kunnen kan bijdragen, wordt de uitdaging aangegaan om stedelijke thema's zichtbaar en bespreekbaar te maken en de stedelijke ruimte op een meer inclusieve manier vorm te geven en te gebruiken.

De investering die hier gebeurt, gaat niet zozeer naar de bebouwde ruimte, maar naar de sociale relaties die in de dynamische stad soms duurzamer zijn dan de stenen. (zie ook 11. *Soft Structures*)

Het zoeken naar katalysatoren (groepen of organisaties die open platformen kunnen creëren, dynamiseren, faciliteren) krijgt daardoor meer belang dan het bepalen van een welbepaalde ruimte die ontwikkeld moet worden als antwoord op stedelijke uitdagingen. Tussenruimtes of *urban cracks* zijn plaatsen bij uitstek waar spontaan initiatief kan ontstaan en verborgen kennis en thema's gevaloriseerd kunnen worden.

Gedeeld eigenaarschap

De ontwikkeling van het project van onder uit betekent dat heel wat betrokkenen het zich van bij aanvang hebben toegeëigend. Het gevoel van eigenaarschap laat ook toe dat iedereen voorstellen kan doen, en niemand beslissingsmacht concentreert. Hierdoor ontstaat een creatieve sfeer waarin nieuwe ideeën ontstaan en bestaande ideeën verder ontwikkeld kunnen worden. Dit inclusieve karakter van het project, waarmee verwezen wordt naar het feit dat het project van iedereen is, vormt waarschijnlijk de belangrijkste inspiratiebron voor andere projecten.

Gebruik maken van verschillende schalen

Daarnaast is er het gebruik van een braakliggend terrein als concrete manier om vorm te geven aan de stad. Door het werk in te bedden in een breder politiek en sociaal kader, wordt het meer dan een vrijetijdsbesteding. De aanleg van een tuin en de bouw van structuren en maquettes worden experimenten in het beter omgaan met de buurt, de stad en het leefmilieu. Bovendien vormen de activiteiten aanleiding tot samenwerking met instituten en organisaties uit de buurt, wars van de bestuurlijk-administratieve grenzen.

13 Op welke wijze werd de bevolking betrokken bij de voorbereiding en de realisatie van het project?

Het vertrekpunt van Friche Eggevoort om een gedeelde ruimte te creëren, die expliciet openstaat voor initiatief en gemeenschappelijk gebruik, maakt dat het betrekken van diverse spelers bij de voorbereiding en de realisatie intrinsiek verbonden zijn met het hele project.

De procesmatige aanpak, waarbij in verschillende kleinere stappen wordt gewerkt aan een gemeenschappelijk project, zorgt er voor dat bij zeer uiteenlopende competenties kan worden aangesloten – van timmeren en tuinieren over collectieve besluitvorming en redactie tot beheren van budgetten en overleggen met overheden – en er dus ook zeer verschillende mensen betrokken geraken. Het uitwerken van artistieke interventies en processen van co-creatie op basis van een gedeelde ruimte laat toe om aan de slag te gaan met wat iedereen aanbelangt, en dus met zeer uiteenlopende “publieken”. Dit maakt contact mogelijk tussen groepen die elkaar meestal niet kruisen, en zorgt bovendien dat er debat en uitwisseling kan ontstaan.

Ook de keuze om te werken in de Europawijk, maakt dat de projecten raken aan bevoegdheden van verschillende beleidsniveaus en publieke instanties, en ook deze een rol spelen in de ontwikkeling van de experimenten op de Eggevoort Friche. (Zie ook vraag 7)

De manier waarop het betrekken van diverse spelers werd aangepakt, varieert in de tijd en naar gelang de aard van de projecten. De hoofdaspecten van het project Eggevoort Friche -de keuze voor het terrein, het ontstaan van collectief PUM, en de keuze voor de thema's water in de stad en inspraak in stedelijke ontwikkeling- waren telkens het resultaat van expliciete samenwerking, uitwisseling en collectieve besluitvorming.

- MAP-it – De keuze voor een terrein waarop collectief gewerkt zou worden, evenals het vormen van PUM als groep, ontstond vanuit de dynamiek van het proces van vier elkaar opvolgende MAP-it bijeenkomsten met telkens een twintigtal deelnemers (uitgebreid verslag van deze workshops en de neerslag ervan op de kaarten is uitgebreid beschreven in de publicatie “Van MAP-it tot PUM. Kleine initiatieven voor de Europawijk” 2012 of op <http://www.pumcollectif.org/map-it-european-quarter/> – zie ook bijlage <http://bit.ly/1uoPYHg>).
- De verscheidenheid aan MAP-it deelnemers wordt weerspiegeld in PUM, dat naar buiten komt als een platform waarin diverse bewoners en gebruikers van de Europawijk samenkomen en samenwerken, van indigado en nieuwkomer tot eurocraat.
- Vanuit de eerste acties op terrein, die in eerste instantie vooral de logica van een aanwezigheidspolitiek volgden, werd het mogelijk om naar boven te brengen wat er leefde in de buurt. Via de muurkrant werden verhalen verzameld en uitgehangen, in de Polaroid Salons werden portretten gemaakt van voorbijgangers en hun ideeën over de Friche, en het tuinieren zorgde voor nog een andere vorm van contact. Via deze eerste kleine activiteiten, kwamen de thema's water en inspraak in stedelijke ontwikkeling steeds opnieuw naar voren en kregen ze een centrale plaats op de Eggevoort Friche.

14 Wie waren de betrokken partners en wat was hun rol en aandeel in het project?

Geef aan of het om een horizontaal (publiek – publiek; publiek – privé) of verticaal (federale, regionale, lokale overheden) partnerschap gaat.

De partners die bij Eggevoort Friche worden betrokken, zijn enerzijds alle spelers die opereren binnen de geografie van de vallei van de Maalbeek. Civiele en politieke actoren van zowat alle slag hebben er hun plaats in, maar niemand is officieel de baas over de vallei als entiteit. Anderzijds gaat het om partners die het project aanbelangen wegens de bespeelde thema's (water in de stad, inspraak in stedelijke ontwikkeling)

Al deze partners zijn volgens affiniteit en motivatie per project minder of meer actief, maar hoe dan ook betrokken.

- Zo organiseerden de Staten Generaal van het Water in Brussel (EGEB), Buurtcomité AQL/Vereniging Leopoldswijk, Verbindingsbureau Brussel-Europa, CC Le Senghor en het Museum voor Natuurwetenschappen mee de eerste vier MAP-it ateliers.
- In de Coördinatie van Verenigingen kan PUM samenwerken met Bral, IEB, Arau, Europa Nostra Belgium, de Stad Brussel, het Agentschap Territoriale Ontwikkeling van het Brussels Gewest, Beliris en de fractieleiders van het Europe Parlement
- Voor het ProperWater project werd voor de constructie van het Paviljoen bijvoorbeeld gewerkt met ingenieurs en architecten, de schrijnwerkerij van de lokale missie van Vorst, het Brussels intercommunaal Labo – Brulabo, Research in Brussels, het Museum voor Natuurwetenschappen, een vrijwilligersnetwerk van loodgieters en met chemisten. Het paviljoen zelf werd dan weer gebruikt als onthaalruimte voor een hele reeks groepen en organisaties uit de buurt die iets te zeggen hebben rond water in de stad (EGEB, inloopcentrum voor daklozen Bij Ons/ChezNous, de Straatverplegers, Habitat&Rénovation, Maelbeek Mon Amour, de Chercheurs d'histoires du Maelbeek, de kinderen van de huiswerkschool, ...

Elk van deze samenwerkingen loopt voornamelijk netwerkgericht, waarbij een zekere vorm van gelijkwaardigheid en horizontaliteit wordt nagestreefd.

1. (buurt)Organisaties en actieve burgers, burgerbewegingen, mensen die wonen/werken in de buurt

Staten Generaal van het Water in Brussel (EGEB)

Buurthuis Chambéry,

CC Le Senghor,

Habitat & Rénovation,

Amikaro-L'autreLieu,

Bibliothèque Hergé,

Brussels Liaison Office Brussels-Europe (BLBE),

Début des Haricots,

Jardin Collectif Rue Gray,

Le Maitre Mot,

Samarkande AME jongerencentrum

Buurtcomité AQL/Vereniging Leopoldswijk

Buurtcomité GAQ

Transitiegroepen Elsene en Etterbeek

Chercherus d'Histoires du Maelbeek

Maelbeek Mon Amour

Speelpleinwerkingen

GC Maelbeek

GC Elzenhof

2. Middenveld/NGO

Brussels Liaison Office Brussels-Europe (BLBE)

Brusselse Raad voor het Leefmilieu (Bral)

Inter-Environnement Bruxelles (IEB)

Atelier de Recherche et d'Action Urbaine (ARAU)

Europa Nostra Belgium

Ingenieurs Zonder Grenzen

Goodplanet

3. Kunstenwereld

Nadine - artistiek laboratorium

OKNO - artist run organisation

Atelier Mille

Koninklijke Vlaamse Schouwburg

Onafhankelijke kunstenaars: Anne Mortiaux, Ognev Vlamincq, Gaëlle Caplet, Anne Alyse, Marco Schmitt,

Piezaterre, DIY-day, Daniele Sambo

4. Onderwijs

Brede School Elsene, Brede School Etterbeek

La Cambre Architecture – LOUISE

Sint-Lucas Architectuur

5. Wetenschappelijk

Museum voor Natuurwetenschappen (KBIN)

Brulabo - paracommunaal laboratorium

Centre Paul Duvigneaud

Experimentarium VUB/ULB

6. Overheid

Stad Brussel - kabinet Groene ruimten, kabinet grondregie, kabinet participatie & Nederlandstalige

aangelegenheden

Brussels Gewest - Agentschap Territoriale Ontwikkeling, Innoviris-Onderzoek en Ontwikkeling, Leefmilieu Beliris

Federale Overheid - grondregie

Europees Parlement - directoraat immobiliën en logistiek, directoraat cultuur & educatie, representatie fractieleiders

VGC

15 Hoe werd het project bekendgemaakt?

De bekendmaking streeft net als het project zelf een grote mate van netwerkgerichtheid na.

- Enerzijds trekt het aanwezig en actief bezig zijn ter plaatse nieuwsgierige voorbijgangers aan die betrokken kunnen raken. Activiteiten op de Friche worden bekendgemaakt via affiches en flyers die lokaal worden verspreid (brievenbussen, buurtorganisaties, etalages) en aan de hand van een PUM-blog en mailinglijsten
- Daarnaast is het een zeer belangrijk gegeven dat via de veelheid aan partners alle eigen communicatiekanalen mee worden ingezet, wat exponentieel werkt.
- Bovendien nemen vele PUMmers deel aan presentaties en debatten, of zitten ze in groepen waar de ervaringen van de Eggevoort Friche kunnen worden gedeeld en verspreid.
- Publicaties, zoals die over het MAP-it proces en over de ProperWater projecten, zorgen voor een verspreiding via de boekhandel en de bibliotheken.

Er is een onderscheid te maken tussen specifieke middelen die worden ingezet op lokaal en bovenlokaal niveau

Lokaal

- Muurkrant aan het hek van de friche (verhalen, agenda, achtergrond- en stedenbouwkundige info)
- Flyers in bussen, bij buurtorganisaties, in etalages
- Betrokkenheid van lokale spelers die doorzeggen (netwerkgericht)
- Aanwezig zijn ter plaatse waardoor nieuwsgierige voorbijgangers betrokken raken
- lokale pers

Bovenlokaal

- Blog van het collectief
 - Mailings (netwerkgericht)
 - Presentaties, debatten, groepen (transitietafels e.d.m.), boekhandel, bibliotheken
 - nationale pers (2 artikels in De Standaard)
 - verspreiding eigen publicaties
-

16 Vermeld hieronder eventuele andere elementen die uw kandidatuur kunnen ondersteunen, bijvoorbeeld een onafhankelijke evaluatie van het project.

De belangrijkste referentie is hier de bijdrage in de studie van de KUL naar sociale innovatie en ruimtelijke kwaliteit (zie ook hoger bij 11.):

“Handboek ruimtelijke kwaliteit. het Spindus-project: praktische methoden voor de beoordeling, implementatie, en evaluatie van ruimtelijke kwaliteit”, Segers, R., Van den Broeck, P., Khan, A. Z., Moulart, F., Schreurs, J., De Meulder, B., Miciukiewicz, K., Vigar, G. and Madanipour, A., (eds.) 2013. Brussel: ASP.

17 Omschrijf hieronder waarvoor u de geldprijs eventueel zult gebruiken.

Met de Thuis in de Stad geldprijs zou een verdere ondersteuning van het PUM collectief mogelijk worden.

Deze open netwerkstructuur die kan inspelen op urgenties of opportuniteiten en ruimte kan creëren voor initiatief en co-creatie, zal naar alle waarschijnlijkheid langer relevant zijn dat de plek Friche Eggevoort zelf.

Het zou ook de mogelijkheid geven om succesvolle initiatieven die uit Friche Eggevoort zijn ontstaan verder uit te testen en te ontwikkelen. Zo kunnen ze opgeschaald worden naar methodes en instrumenten voor het werken rond water en biodiversiteit in de stad:

- ProperWaterPaviljoen: het lokaal (drink)waterpunt,
- Pacco-test : een koffertje dat stedelingen toelaat om de kwaliteit van het water te testen en bij te dragen aan wetenschappelijk onderzoek.

(zie publicatie Proper Water in bijlage)

en om interactieve discussies te voeren bij het vormgeven van de stad:

- MAP-it – collaboratieve cartografiemethode

(zie publicatie in bijlage)

- Klei-maquette – een collectief vormgegeven schaalmodel van de buurt in drie dimensies als basis voor gesprek

Op die manier wordt de ervaring beschikbaar voor gelijkaardige initiatieven in andere steden.
